

Barn, ledare och föräldrar i skilda idrottsvärldar

Synen på vad som är det viktigaste och bästa med barnidrotten skiljer sig åt mellan barn, ledare och föräldrar. I den här artikeln, baserad på avhandlingen *I skilda idrottsvärldar. Barn, ledare och föräldrar i flick- och pojkfotboll*, får vi en bild av hur relationerna i denna idrottstriangel formas och tar sig i uttryck.

BARNES IDROTTANDE skapar glädje, mening och utveckling för både barn och vuxna. Barnen uppskattar ofta de vuxnas stöd och engagemang i idrotten. Barnidrott är betydelsefull för att det är en av få miljöer där barn och vuxna är engagerade tillsammans på frivillig basis (1). Samtidigt finns det barn som upplever vuxnas krav som problematiska (2). Andra studier visar att barn har svårt att göra sina röster hörda i barnidrotten (3). Nationell och internationell forskning pekar mot att många barnidrottsverksamheter har svårt att leva upp till alla krav som ställs på en ”god” barnidrott (4).

I Sverige och i andra länder ställs allt oftare krav på vuxna inom barnidrotten att ta barns situation och önskemål på ett större allvar. FN:s barnkonvention om barns rättigheter, som antogs av FN:s generalförsamling 1989, kan anses ha varit ett drivande verktyg för denna process. De senaste fem åren har barnkonventionen framhållits inom idrotten som ett verktyg att stärka barnens skydd inom barnidrotten (5). Riktlinjerna för svensk barn- och ungdomsidrott har också utökats till att innefatta ett barnrättsperspektiv vilket innebär ett mål om att verksamheten ska följa barnkonventionen (6).

Idrottstriangeln betydelsefull

Många barn, ledare och föräldrar är engagerade i den stora folkrörelse som barn- och ungdomsidrotten är i Sverige.

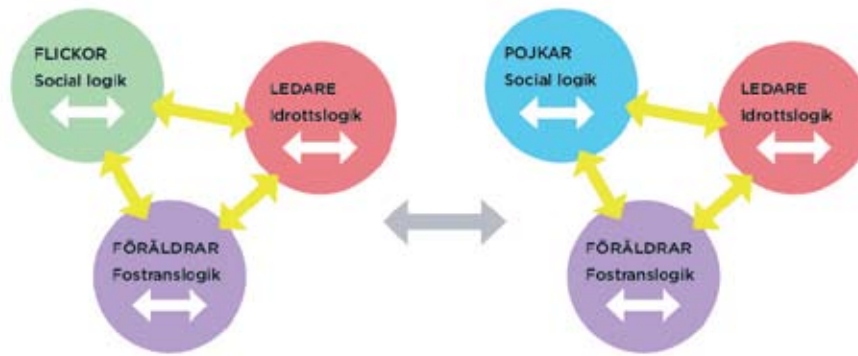
Vuxna involverar sig olika mycket beroende på vilken typ av idrott det är. Andelen vuxna som engagerar sig är större inom lagidrotter än inom individuella idrotter (7). Barnidrotten som exempelvis barnfotboll har blivit allt mer av en ”familjeaffär” (8) där det finns krav på såväl barn, ledare och föräldrar för att verksamheten ska kunna bedrivas. Hur relationerna mellan barn, ledare och föräldrar utvecklas är därför betydelsefulla för de erfarenheter som flickor och pojkar gör i idrotten och brukar benämnas ”idrottstriangeln” (9).

Det är ett komplext samspel bland barn, ledare och föräldrar i ett fotbollslag som denna artikel belyser. En utvecklad idrottstriangel kan illustrera att relationerna mellan individer inom grupper av barn, ledare och föräldrar såväl som mellan grupperna är av betydelse för det sociala samspelet i idrottstriangeln (Figur 1). I fotboll delas vanligen flickor och pojkar upp i skilda lag vilket innebär att de till stor del utövar sin idrott i en könssegregerad verksamhet. Det finns således också en relation mellan flickor och pojkar, mellan flick- och pojkidrott, mellan män och kvinnor och så vidare i samhället som har betydelse för den socialisation som sker inom barnidrotten (10).

Denna artikel baseras på en etnografisk studie där relationerna och interaktionerna inom och mellan grupperna flickor, pojkar, ledare och föräldrar studerats för

Inger Eliasson
fil dr. Pedagogiska institutionen,
Umeå universitet

Figur 1. En utvecklad flick- och pojkidrottstriangel med inneboende logiker (utifrån Byrne, 1993).

att kunna beskriva och förstå barns, ledares och föräldrars socialisation i flick- och pojkfotboll med särskilt fokus på barns perspektiv.

Studiens uppläggning

Studien tog sin teoretiska utgångspunkt i den nya barndomssociologin med särskild avgränsning mot genus- och generations-socialisation (11). Med ett sociokulturellt perspektiv studerades de förväntningar, normer och värden som uttrycks genom tal och handling i barnfotbollens praktik. Med socialisationen avses hur den enskilde människan kommer att tänka och handla i förhållande till det som andra i gruppen gör, tillåter eller uppmuntrar samt hur detta tänkande och handlande aktiveras i en social kontext (12). Under två år studerades ett flick- och ett pojkfotbollslag med barn i 11-12 års ålder inom en idrottsförening. Sammanlagt ingår 43 barn, 8 ledare och 52 föräldrar i studien. Fältarbetet pågick under fotbollssäsongerna åren 2002 och 2003. Data samlades in genom 60 deltagande observationer av främst träningar och matcher samt genom intervjuer med 38 barn, 7 ledare och 8 föräldrar. Samtliga namn i artikeln är fingerade. I denna artikel behandlas främst en begränsad del av resultaten som kan relateras till generationssocialisation. Begreppet generation innebär att fokus riktas mot åldersgrupper som i detta fall är idrottsutövande barn samt vuxna ledare och föräldrar. (För resultat utifrån genus se kommande artikel i tidskriften *Soccer and Society* 2011 (13).

I skilda idrottsvärldar

Ett övergripande resultat från studien var att barn, ledare och föräldrar till stor del

hade skilda uppfattningar om vad som var mest värdefullt i barnens fotboll och att de kan sägas agera utifrån skilda logiker (Figur 1). Med logik menar jag grundläggande värderings- och handlingsmönster hos grupper av individer. Slutsatsen kan beskrivas som att flickors och pojkars fotbollsvärld grundas främst i en social logik och särskilt i värdet av kompisar, ledarnas fotbollsvärld grundas främst i en idrottslogik och särskilt i värdet av att forma en högpresterande fotbollsspelare medan föräldrarnas fotbollsvärld grundas främst i en fostrande logik och särskilt i värdet av det som är bra för deras eget barn.

En konsekvens av detta är att barn, ledare och föräldrar förmedlar förväntningar på andra särskilt i relation till deras uppfattningar om barnfotbollens värden vilket i sin tur påverkar deras interaktioner i praktiken. När olika värden betonas innebär det att förväntningarna mellan grupperna eller individerna inte alltid stämmer med mottagarens bild av vad som är viktigt. De tre grupperna måste hantera de situationer eller de meningsskillnader som uppstår på grund av att de betraktar det som sker utifrån olika perspektiv. Detta görs kontinuerligt i samspelet medvetet eller omedvetet. Här blir maktrelationerna i idrottstriangeln avgörande för vilket utrymme barns perspektiv får i praktiken. Det blev dock sällan uttalade konflikter i praktiken även om de skilda synsätten tydligt påverkade deras beteenden och erfarenheter. Barn, ledare och föräldrar upplever fotbollen positivt även om de skilda synsätten också kan vara en grund för negativa upplevelser för barnen. "Idrottsvärldarna" fungerar parallellt med

varandra och ger också individen motivation för medverkan.

Flickors och pojkars idrottsvärld

I barnens fotbollsvärld finns en grundläggande social logik som påverkar barnens beteende. Kompisar i laget blir särskilt värdefulla för barns motivation i idrotten och för deras beteende i både flick- och pojklaget. Ola spelare i pojklaget, säger att det bästa med fotbollen är att ”man träffar jättemycket kompisar”. Lotta i flicklaget säger ”det som är roligast är väl att man får lära känna kompisar”. Anton säger att det roligaste med fotboll är ”att man får vara med sina kompisar”. Värdet med fotbollen handlar för barnen särskilt om att de får kompisar i laget men också att idrotten blir en arena där de får vara tillsammans och ha roligt.

När det gäller förväntningar mellan spelarna i lagen handlar det för flera pojkar om att lagkamraterna ska vara ”bra” i fotboll. De säger att om det kommer en ny spelare till laget måste de; ha spelat fotboll förut, kunna reglerna, kunna slå en breddsida, vara bra på att dribbla och så vidare. Håkan förklarar: ”De ska vara bra i fotboll, för det är inge kul med någon nybörjare som är helt borta när det

gäller fotboll.” Flera av flickorna betonar att det viktigaste är att en lagkamrat är snäll. Annika säger: ”Det viktigaste är att de är snälla och bra lagkamrater.”

I barnens uttalande blir det också tydligt att de har ett maktmedel att ta till gentemot sina lagkamrater om de inte lever upp till förväntat beteende. Det handlar huvudsakligen om en makt som utgår från ett aktivt bestämmande över vem barnen blir kompisar med. Håkan säger: ”När han inte kan positionerna då blir man lite irriterad. Han springer fel hela tiden, springer på min kant kanske och sådär. Och då blir man lite irriterad och... då blir man aldrig bra kompisar.” Hanna förklarar att om en lagkamrat inte är snäll ”då kanske man inte vill vara med henne”. Kompisar blir en möjlig maktfaktor att aktivt använda sig av i socialisationen för barnen just för att kompisskapandet är så värdefullt för dem. Flickor och pojkar är således aktiva medskapare av den kultur som utvecklas i flick- och pojklaget.

Hur meningsfull barnfotbollen blir för ett barn, eller hur motiverad ett barn blir att fortsätta spela fotboll tycks bland annat ha ett samband med utvecklingen av kompisrelationer med andra barn inom

I barnens fotbollsvärld är kompisarna viktigast. För ledaren är de idrottsliga resultaten i fokus. I föräldrarnas blickfång ryms främst det egna barnet och idrottens fostrande funktion.

laget. Även om barnen också ibland handlar utifrån en annan logik, som till exempel idrottslogiken, kan den sociala logiken sägas vara överordnad i barnens idrottsvärld eftersom den framträder som mest betydelsefull för barnen (14).

Ledarnas idrottsvärld

I ledarnas fotbollsvärld finns en grundläggande idrottslig logik som påverkar deras beteende. Det som flera av ledarna i båda lagen värderar särskilt högt är när barnen utvecklas i fotboll. Frank, ledare i pojklaget, säger att det bästa av allt är barnens utveckling i fotboll: "Ja, det tycker ju jag alltså, det är när man ser att man har lärt dem... övat med dem en övning och så sen så ser man på en match va', men kolla där precis så där har vi ju tragglat." Mattias, ledare i flicklaget, betonar också idrottsvärdet: "Det bästa är att man får se att dem utvecklas i stort sett från träning till träning. Och så att man lyckas med det man tycker att de ska lära sig. Det är väl det bästa med alltihop."

När det gäller ledarnas förväntningar på barnen handlar det bland annat om disciplin och att prestera på matcherna. Bilden som framträder är att ledarna vill ha en spelare som är seriös i sin inställning till fotboll och i sitt beteende både på träning och på match. Det gäller i både flick- och pojklaget. Tommy i flicklaget förklarar: "Det är jätteviktigt att man påpekar en auktoritet, de ska känna att så här gör vi, så att de ska förstå informationen så att vi inte spiller tid på träningarna för att hålla på och gå igenom saker tre gånger. De disciplinära sakerna och att de ska vara tysta när vi pratar, det försöker vi påpeka hela tiden."

Ledarna sätter mycket fokus på själva idrottsprestationen. Barnen upplever att ledarna kan ha för höga krav på dem, särskilt på matcherna. Mika förklarar hur hon upplever ledarnas beteende: "Har man gått igenom mycket på en träning då förväntar de sig ju att vi ska kunna det." Ina påtalar vikten av rimliga förväntningar på prestationen: "Man lär sig ju inte på en gång utan vi behöver ju träna." Jag tolkar det som att prestationsinriktningen är så stark inom barnfotbollen att även barnfotbollens ledare upplever att de har svårt att ställa sig utanför denna, framförallt i matchsituationerna. Match-

erna blir också central för ledarna för att utvärdera och bedöma hur barnens prestationsförmåga utvecklats.

Ledarna handlar också utifrån de andra logikerna men återkommer oftast till att prioritera idrottsliga prestationer och värden varför jag menar att den idrottsliga logiken kan sägas vara överordnad i ledarnas värld. Utifrån ett generationsperspektiv blir det i barns fotboll tydligt att vuxna ledare ges stor makt att bestämma vad som ska uppnås vid träningar och matcher.

Föräldrarnas idrottsvärld

I föräldrarnas idrottsvärld finns en grundläggande fostranslogik som innebär att det egna barnets bästa är särskilt värdefullt vilket blir grundläggande för föräldrarnas sätt att tänka och handla i relation till barnens idrott. Den fostrande logiken handlar främst om värdet av att deras barn lär sig ett särskilt socialt handlingsmönster i en idrottsgrupp. Antons mamma säger: "Det bästa med fotbollen är väl just den där sociala biten för barnen. Att de får kompisar och att de får lära sig samarbeta och hjälpa till." Annikas pappa förklarar: "Jag ser det som en social bit. De får kompisar, även om de slutar med fotbollen". Medan Kristinas mamma säger: "Du får lära dig att umgås med andra helt enkelt." Dessutom lär de sig att motionera och sköta sig själva, istället för att de springer runt och hittar på dumheter", enligt Morinas mamma. Föräldrarna uppskattar att barnen disciplineras och lär sig att samarbeta med andra, ta ansvar och strukturera sina liv. Barnfotbollen kan därför sägas bidra till att komplettera föräldrarnas fostran vilket gör föräldrarna motiverade att engagera sig.

När det gäller förväntningar på föräldrarna handlar det om att leva upp till de sociala och ekonomiska krav som verksamheten kräver. Lennys pappa förklarar: "Vi städar gatorna, vaktar idrottshallen, gör och säljer kaffe och bullar vid matcherna." De flesta föräldrar följer förväntningarna där de också sätter press på varandras beteende. Pias mamma säger om föräldragruppen: "Man kan säga att det blir ett grupstryck, man blir ju som en klump." Även om föräldrarna tycker att det börjar bli för mycket ideellt arbete så

bidrar de till att vidmakthålla kraven. ”Jag blir klart irriterad när folk inte ställer upp”, förklarar Malins mamma. Om de inte klarar att leva upp till det förväntade har föräldrarna ingenstans att vända sig, vilket är en reell problematik mellan föräldrarna. Ibland kan föräldrarna också

”Bilderna som framträder är att ledarna vill ha en spelare som är seriös i sin inställning till fotboll och i sitt beteende både på träning och på match.”

anta en annan logik, exempelvis idrottslogiken, men det grundläggande värdet är enligt flera föräldrar främst den fostran barnen får genom fotbollen och det som är bra för deras barn.

Den obalanserade makten

Det råder en ojämn maktbalans mellan barn, ledare och föräldrar i praktiken. Särskilt barnen får lov att acceptera ordningen med ett överordnat system av vuxenmakt. I studien blir det tydligt att ledarna har mest bestämmanderätt i förhållande till barn och föräldrar. Konsekvensen blir att ledarnas idrottslogik blir överordnad den sociala logiken och fostranslogiken i praktiken. Detta accepteras till stor del av barnen för att de uppskattar att lära sig spela fotboll och få vara med kompisarna samt av föräldrarna för att de ser positivt på vad fotbollen ger för barnens fostran.

Barnens värld, som grundas i den sociala logiken, kan sägas komma till uttryck mer i det tysta agerandet mellan barnen. Så även om barnen har mindre makt gentemot ledarna har de en annan makt inom barnens värld. Kompisskapet blir ett mäktigt verktyg att använda sig av vid lämpligt tillfällen för att få lagkamraterna att bete sig som de önskar. De socialisationsprocesser som pågår mellan föräldrarna är också mer osynliga för en betraktare utifrån. Föräldrarnas värld innebär krav på en social förmåga hos föräldrarna för att hantera samspelet mellan barn, ledare och föräldrar. Att som förälder passa in i föräldragruppen och idrottstriangeln i övrigt är betydelsefullt

för barnets deltagande i barnfotboll. Barnen riskerar att inte få vara med i fotbollen om föräldrarna inte passar in i föräldravärlden och lever upp till de krav som ställs. Barnens fotboll blir därmed också föräldrarnas fotboll.

En annan konsekvens av obalansen i makten mellan barn och vuxna är att ledarna inte tror att barnen har så stora förväntningar på dem. Detta kan bero på att barnen sällan ges möjlighet att uttrycka vilka förväntningar de har på vuxna. Det går emot den etablerade generationsrelationen där vuxna anses ha rätt att bestämma över barn.

Även om maktbalansen väger över till vuxnas fördel lär sig barnen att hantera detta. När de olika synsätten kolliderar i praktiken väljer barnen till exempel att låta bli att svara på ledarnas tilltal eller så visar de upp ett beteende som att de inte bryr sig. Barnen säger att de hör vad de ledarna säger från sidan av planen och att de oftast inte vågar säga emot dem. Även om barnen ibland upplever en orimlig och negativ press på sina idrottsprestationer. Ofta låter barnen ledarna gå på i sin ”värld”, som de till viss del kan avskärma sig ifrån. En pojke förklarar hur de hanterar situationen när barnens och ledarnas uppfattningar kolliderar i praktiken: ”Äh, vi bara spelar på för vi tycker det är så roligt att spela fotboll.” Barnen kan sägas ha en slags kompetens i relation till sin egen generation och till vuxengenerationen som hjälper dem att hantera olika förväntningar och krav som uppstår i fotbollen.

Sammanfattningsvis innebär de skilda idrottsvärldarna att de sociala processerna som pågår bland grupperna av barn, ledare och föräldrar utvecklas till att handla om olika värden, angelägenheter och problem. Att barn, ledare och föräldrar beskrivs ha ett grundläggande synsätt betyder inte att variationer mellan individerna eller grupperna saknas. Men mycket i datamaterialet pekar mot att de beskrivna övergripande och teoretiska mönstren för de skilda idrottsvärldarna är av betydelse i praktiken. Skilda synsätt och en ojämn maktbalans i idrottstriangeln innebär några av de utmaningar som finns att ta hänsyn till inom barnfotboll och när man vill förstå barnidrott i relation till ett barnrättsperspektiv.

Referenser

1. Biesta et al. “Does sport make a difference? An exploration of the impact of sport on the social integration of young people.” In Values and norms in sport. Critical reflections on the position and meanings of sport in society, 95-113. Oxford: Meyer & Meyer Sport Ltd, 2001.
1. Pitchford et al. Soccer and society. 2004. 5(1): 43-60.
3. Ibid; Jmf. Eliasson Inger. I skilda idrottsvärldar. Barn, ledare och föräldrar i flick- och pojkfotboll. Akademisk avhandling, Umeå universitet, 2009.
4. De Knop et al. Worldwide trends in youth sport. Champaign: Human Kinetics, 1996.
5. David, Paulo. Human rights in youth sport. A critical review of children's rights in competitive sports. Ethics and sport. New York: Routledge, 2005.
6. Riksidrottsförbundet. Idrotten vill. Riksidrottsförbundet, 2009 Hämtad 2010 10 23 från www.rf.se.
7. Patriksson, Göran och Stefan Wagnsson. ”Föräldraengagemang i barns idrottsföreningar” i FoU-rapport 2004:8 (Stockholm: Riksidrottsförbundet, 2004).
8. Karp, Staffan. ”Barn, föräldrar och idrott. En intervjustudie om fostran inom fotboll och golf.” Doktorsavhandling, Umeå Universitet, 2000.
9. Byrne, Tony. ”Sport: it's a family affair.” In Coaching children in sport. 39-47. London: E&FN Spon, 1993.
10. Eliasson, Inger. I skilda idrottsvärldar. Barn, ledare och föräldrar i flick- och pojkfotboll. Akademisk avhandling, Umeå universitet, 2009, 173.
11. Lee, Nick. Childhood and society. Growing up in an age of uncertainty. Issues in society. Buckingham: Open University Press, 2001; Prout, Alan och Allison James. ”A new paradigm for the sociology of childhood? Provenance, promise and problems.” In Constructing and reconstructing childhood. Contemporary issues in the sociological study of childhood, 7-33. London: RoutledgeFalmer, 1997.
12. Bugental et al. ”Socialization processes.” In Handbook of child psychology. Social, emotional, and personality development. 389-462. New York: John Wiley & Sons, 1998.
13. Eliasson, Inger (submitted). Gendered socialisation among girls and boys in children's football teams in Sweden. Soccer and society. 2011.
14. Idrottslogik och idrottslig logik används synonymt i artikeln.

Kontakt

inger.eliasson@pedag.umu.se